

60a

MEDICÆ FACULTATIS DECANI
IO. HADRIANI SLEVOGTII

M. D. ET P. P.

PUBLICA INVITATIO

AD

INAUGURALEM DISSERTATIONEM

DE

TVMORIBVS
TVNICATIS

CUI

PROLVSIO

DE MOMORDICA

PÆMITTITVR

DIE XV OCTOBR. A. O. R. MDCCXIX.

IENAE
LITERIS VVERTHERIANIS.

IOHANNES HADRIANUS
EVANGELII

EVANGELII
AD
IMAGINEM DISSECTATIONEM

IOHANNES MORIBVS
EVANGELII

DE MORIBVS
EVANGELII

IOHANNES MORIBVS
EVANGELII





Q. D. E. V.

MEDICÆ FACVLTATIS DECANVS

IO. HADRIANVS SLEVOGTIVS

M. D. ET P. P.

L. B. S. P. D.

Cum clarissimus summorum in Medicina honorum Candidatus,

GODOFREDUS SAMUEL NITSCHKE

Islebiensis,

inauguralis Dissertationis thema ex illa salutaris Artis specie, quæ externis afflictionibus mortalium per manuum quidem operam potissimum medetur, neque tamen pharmacis, ex tribus materiæ medicæ regnis capiendis, carere potest, depromserit, haud alienum quid ab instituto solennis Disputationis me facturum confido, si Prolusionem, publicæ ad eam invitationis, editurus, ex tertia Professionis meæ parte, egregium aliquod vegetabile, & a Chirurgis

X 2

magno.

magnopere expetitur, in scenam produxerunt: istud scilicet quod, ob insignem vulnera sanandi efficaciam, Gallis *Pomme de merveille* audit, & ob eandem rationem, jam dudum apud Ligures Padanos *Balsamine* nomen gessit: cum, sec. Dodonæum, vires traumaticas, Opobalsamo haud inferiores, possideat. Idem nomen Rajus, Hist. Plant. Tom. 1, Lib. 12, Part. 1, Cap. 7, p. 647, retinet, insignes Botanicos, Joannem & Casparum Bauhinos, fratres, secutus, quorum ille plantam, ob figuram floris & fructus, *Balsaminam Cucumerinam*, hic autem ad teneritudinem caulium, alieno adminiculo indigentem, respiciens, *Balsaminam rotundifoliam repentem*, sive *marem* salutavit. Cur in Hetruria Hierosolymitanum pomum, ab Hermolao Barbaro autem, aliisque Italis, & Dodonæo, *Chirantia* vocetur, non magis liquet, quam origo nominis *Mormordica*, inter multos alios, etiam Castori Duranæ & Tournefortio usitatum, quod aliqui Zeylanicum esse volunt; cum in hac insula & apud Malabaros frequentissima sit herba, & in sepibus affatim proveniat.

Ut totius hujus vegetabilis habitus in conspectum producat, figuram ejus ex Jo. Bauhino Hist. plant. & Rob. Morissonis Plantar. Hist. Univers. Oxoniensis part. 2, pag. 33, delineabo. Ex semine pulposo ovali, depresso, cuti asperæ & nigricanti, circa marginem leniter crenatæ, incluso, primoque vere arenoso solo credito, radix parva & fibrata nascitur, post mensis lapsum, aliquot graciles striatosque caules, ad duos, tresve cubitos exporrigendos, protrudens, ex quibus mox, supra terram, præter copiosa folia angulosa, & ad bryonæ atque vitis similitudinem incisa, hilarique virore nitentia, multi capreoli progerminant, qui vicina corpora amplectuntur, & flexilia sarmenta, foliis, floribus & fructibus onusta, in terram lapsura, elevata suspendunt. Ex foliorum alis prodeunt numerosi flores, longis periculis præditi, ex albo flavescentes, in quinque partes profunde dissecti, & cum luteis staminibus, rosæ, vel campanæ in modum

dum expansi, & neutiquam adeo exiles, vt, sec. Morissonem, omnium horariorum (vel potius horarorum) fructuum minimi sint, cū diameter exterioris ambitus sesquipollicem æquet. Harum primi vtplurimum steriles decidunt, qui vero, succedente tempore, sæcundi emergunt, tenello, ovali & aspero fructui insident, qui sensim auctus, in plerisque speciebus ad ovi mediocris, non columbini, vt Morisson putat, sed Gallinacei crassitiem, in medio ventricosus evadit, & in utroque extremo in obrusum conum desinit; in paucis autem, instar cucumeris, teres manet. Cutis ambiens vt plurimum a multis tuberculis, quæ bullas & verrucas vocant, inæqualis redditur, & in quibusdam saltem glabra existit. Color aliquamdiu ex viridi albicans est, deinde flavescit, donec tandem svari rubedine, in subjectam carnem penetrante, tingatur, & sic indicium maturitatis præbeat. Qua adeptæ, fructus sponte, tanquam ab elatere ruptus, dissilit, vt intra rubescentem carnem simplex cavitas conspiciatur, aliquot semina, coccinea pellicula, tanquam calyptra obvoluta, continens, qua si spoliantur, flavent, & exsiccata nigrescunt.

Ex hac descriptione, potiori specierum parti competente, patet, haud commode a C. Bauhino Momordicæ folia rotunda appellari, quæ adeo ad vitis figuram accedunt, vt ipsa planta nonnullis *viticula* & *viticella* audiat: neque etiam *maris* epitheton, ab eodem Bauhino, Gerardo & Parkinsonio ipsi recte tribuitur; cum Natura sexus, inter vegetabilia, discrimen nesciat, & (modo ingeniosis quorundam commentis fidem habere licuerit) flos quilibet hermaphroditum agat, suorumque julorum & antherarum polline, masculinæ generaturæ viribus instructo, embryones seminum, fructui ac pistillo, tanquam utero inclusos, vel externe ipsi adherentes, aspergendo, secundos reddat; vt proinde maris atque feminae epithetis minime opus sit, & præterea Momordica per naturalem characterem a balsamina aliisque segregetur, vt mox ostendetur, quam primum indicatum fuerit, C. Bauhino,

absque suo merito, a Moriffone, l. c. pag. 34. *ballucinationem* imputari, quasi vitiose momordicam inter repentes herbas numeraverit, cum ea per *capreolos suos scandat*, *repere autem & serpere radicibus tantura conveniat*. Verum, si quis perlicam & fulcrum teneris nostræ plantæ flagellis subtraxerit, mox illa in terram concident, superque ea, more centinodii, numulariæ & aliorum infirmorum vegetabilium, reptare cogentur, nec facilius sese a lapsu tuebuntur, quam pleræque objectiones Moriffonis, quibus iste, ceu iusto rigidior censor, viro, de botanica, & imprimis de plantarum nomenclatura merittissimo, insultare non erubuit, a petulantia crimine absolvitur.

Quod igitur characterem & dignoscendi signa atinet, refertur Momordica a Rajo inter herbas pomiferas, tales scilicet quarum fructus carnosus, per magnitudinem suam & corticem crassorem, a bacca, membranoso saltem tegimine utente, discernitur. Florem quoque ipsi *nudum & monopetalum*, in quinque partes divisum, summoque fructui insidentem, tribuit: sed nec nudus est, quia amplo calyce pentaphyllo cingitur; nec monopetalos statui debet. Quamvis enim a Tournefortio quoque talis vocetur, adeo profunde tamen, ad centrum usque, dissectus ipsi dicitur, ut obscurum videatur, num ex uno petalo, vel quinque componatur. Verum, cum mille flores totos, & quinque suas laciniæ adhuc connexas habentes, in horto meo decidisse viderim, nullum dubium superest, eos nec *monopetalos* cum Tournefortio, Instit. p. 103, & Heuchero, Indic. plant. Hort. med. Wittenb. p. 9, aliisque, nec *pentapetalos* cum Moriffone, l. c. p. 33, sed *pentapetaloides* potius vocandos esse; ut hoc pacto unico vocabulo, in quot partes illi dissecti sint, simulque integritas centri innuatur.

Quominus autem hæc planta porro in *cucumerum* familia toleretur, ad quam eam a Cordo, in Histor. stirp. & Moriffone, sub nomine *cucumeris puniceæ* relatam legimus, aut cum Jo. Baphino *Balsamina cucumeraria*, ac *cucumerina* cum Lobelio & Came-

Camerario vocetur, aut denique, verbis Morissonis, l. c. p. 34, a floribus & fructu perfecta cucumeris species statuatur, obstat diversitas manifesta seminum, quæ in momordica sub calyptra, ea obvolvante, durum, asperum, crassum, inque margine denticulatum corticem offerunt, & in fructu unicapsulari sine ordine recumbunt: cum contra ea semina cucumeris, utrinque acuminata, nudo politoque cortice tegantur, & in tribus quasi loculentis, pulposis placentis refertis, in duas series affabre disposita jaceant.

Num *Balsamina* nomen, quod olim & hodie frequenter Momordicæ tribui consuevit, ipsi porro concedi possit, valde dubito. Quamvis enim Hermannus, Paradisi Batavi pag. 102. duo genera herbarum, idem nomen gerentium, a Botanologis, ibi haud nominatis, constitui scribat, quorum primum pomiferum scandens, *Balsaminam marem*, i. e. Momordicam cum affinis speciebus; alterum vero illam, non scandentem, capsulatamque herbam comprehendat, quam Dodonæus absolute *Balsaminam*, C. Bauhinus atque Tournefort *Balsaminam feminam*, & Joh. Bauhinus *feminam, persici, vel salicis folio, salutant*: ratione floris tamen atque seminis, & modi nascendi, hæc nihil quicquam cum Momordica commune habet. Profert enim florem irregularem, in plerisque speciebus tetrapetalum caudatum, in paucis hexapetalum, sine cauda; semina præterea multa, fere rotunda, placentæ alicui affixa, in capsula ventricosa, per maturitatem sponte, vel a levi contrectatione dissiliente, & in quinque partes se convolvente, granulaque huc illuc dispergente alit.

Huic C. Bauhinus, in Pinace, aliam plantam, ex simili causa sua semine excutientem, jungit, eique *Balsamina lutea*, five *Noli me tangere* nomen imposuit, quam Jo. Bauhinus absolute *Noli me tangere*, Dodonæus autem, & post eum Excell. Rivinus *Impatiensem* herbam nominavit, placuitque ipsi Tournefortio adeo C. Bauhini appellatio, vt eam non solum Ele-

men.

mentis inseruerit, sed etiam in Institutionibus ipsi quatuor alias species, per colorem floris discrepantes, sociauerit. Sed adeo agere tulit accuratus notarum characteristarum æstimator, Cl. Knautius, Meth. plant. genuin. hunc nominum abusu, vt Tournefortium *inepte* sub uno genere Balsaminam atque Noli me tangere comprehendisse, pag. 196 scribat; cum hæc capsulam angustam & semen longum, illa contra ea capsulam, in medio turgidam, semenque rotundum comprehendat.

Nihil melius, inquit Clariss. Heucherus, Proventu 2, Hort. med. p. 71, *Momordica a Francisco de Honupbris Granadilla, flore maximo, associatur*: possidet enim hæc non solum ab hac, sed etiam a reliquis herbis omnibus, sola forsitan Marucuja excepta, floris & fructus profus discrepantem characterem.

Nec ingens tandem error illorum Herbariorum prætereundus est, quem Machiulus, in notis ad Diosc. Lib. 3, cap. 114, p. 623, recenset, qui *Geranium, majoribus malæ foliis*, in pluribus hortis, (sine dubio ob floris elegantiam & odoris herbæ suavitatem, propter quas etiam apud nos illud colitur) fatum, Momordica nuncupaverunt, monenturque proinde Lectores ab eodem, Lib. 4, cap. 177, p. 885, ne hanc cum geranio, neque etiam cum balsamina femina C. B. confundant, eumque in finem hujus & Momordicæ, quam balsaminam primam vocat, icones affabre juxta se pingi curavit, vt, vno intuitu, diversissimus eorum habitus dignoscatur.

Remotis igitur tot impedimentis, cognitionem veræ Momordicæ difficilem reddentibus, ad species, genuino ejus characterè insignitos, transeundum est. Harum Tournefort tres tantum, unam scilicet vulgarem *Durantis*, & duas *Zeylanicas* in gallicis Elementis, anno 1694 editis, recenset: nec plures etiam in Institutionibus, anno 1700 prodeuntibus, habet: cum tamen ab Hermanno dudum, anno 1698, in Patris Batavo, tredecim Momordicæ, maximam partem ex Horto

Horto Malabarico, jam anno 1678 publico dato, excerptæ nominentur. Pleniorẽ adhuc specierum hujus herbæ cognitionem ex Rajo discere licet: cum, præter unam illam, p. 647 Tom. 1. Hist. plant. in superioribus citatam, in tomo 3. ceu priorum supplemento, p. 336, & seqq. ex Horto Malabar. Paradiso Bat. & Periverio adhuc tredecim alias, quoad locum natalem, figuram, & ex parte, usum quoque, differentes, describat.

Amat hæc planta solum arenosum, folisque calori expositum, ubi, ab aspera veris & autumnii aura, frigidisque pluviis per fenestras custodita, in nostro qq. climate latissime floret, suosque fructus & semina matura nobis porrigit, Morissonemque realiter refutat, quod I. C. eam in meridionalibus tantum locis proliferam, in Germania autem utraque, Anglia & Belgio nunquam fructus suos ad perfectiorem perducere, scripsit. Citius adolescit planta, si crebrotura carniû ipsi affunditur, toleratque, secus ac alia teneriora vegetabilia solent, rigationem in ipsa meridie, sole admodum fervente. Ex quo phænomeno forsân opinio, temperamentum ejus frigidum & siccum esse, fluxit.

In officinis folia & fructus, plerumque sine semine, expetuntur, quoniam ea, ob regmen suum coriaceum, ad infusionem inepta judicantur. Propter vim traumaticam, & paregoricam singularem, quæ toti herbæ adscribitur, non solum folia, recenter contusa, sed arida etiam, & prius per aquam emollita, vulneribus & ulceribus imponuntur, aut pulverata insperguntur. Coquuntur etiam una cum floribus & radice, herniosoque imponuntur, liquor autem quem brodium vocant, ipsis bibendus datur. Si vinum, ad coctionem adhibetur, fit inde remedium ad intestinorum dolores, eorumque vulnera, quibus alii oleum magis conducere ajunt, quod magnam sibi apud Chirurgos famam acquisivit, estque duplex, dum unum ex fructu per digestionem, alterum ex semine per expressionem præparatur.

)(

Prius

Prius, pro diversitate affectuum, varia olea requirit, cum quibus caro fructuum in vase vitreo & loco calido per mensem digeritur.

Ubi ad vulnera & dolores viscerum bibendum, aut pillarum fissuris illinendum est, nonnulli oleum amygdalorum dulcium reliquis præferunt, cum lingvæ gratius sit, & particulis mitioribus constat. Pro externo autem usu, pleurumque oleum olivarum adhibetur ad vulnera, hæmorrhoides cæcas, dolores pectoris, uteri, &c. Bina exempla graviter vulneratorum, & solo hoc oleo sanatorum, Ettmüllerus annotavit: quod etiam nonnullæ familiæ, ceu polychreston, semper in promptu habent, eoque se suosque diu a Chirurgorum ope immunes servant. Ad ambusta, per aquam, oleum, aut ferrum facta, præfertur oleum lini, cui Ettmüllerus modicum olei saturni addit. Si nervi fauciatii sunt, a Matthiolo oleum terebinthinæ, aut hyperici, ad extractionem virtutis laudatur. Singulare est, quod Tabernæmontanus, pag. 1275, fecunditatem sterilibus feminis conciliari scribit, si illæ, post balneum, genitalia oleo Momordicæ unguent, & postmodum ad maritum accedunt. Num etiam ulcerato utero, per siphonem injectum, proffit, fere dubito, cum pingvia non æque ulceribus conducant.

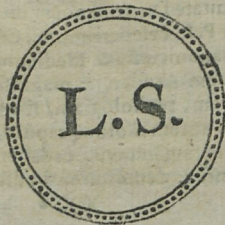
Cum de oleo, ex semine exprimendo, & in nostris terris vix dabili, nil memoratu dignum dicendum inveniam, ideo ad *εργον* potius, historiam vitæ & studiorum clarissimi nostri Candidati, me confero.

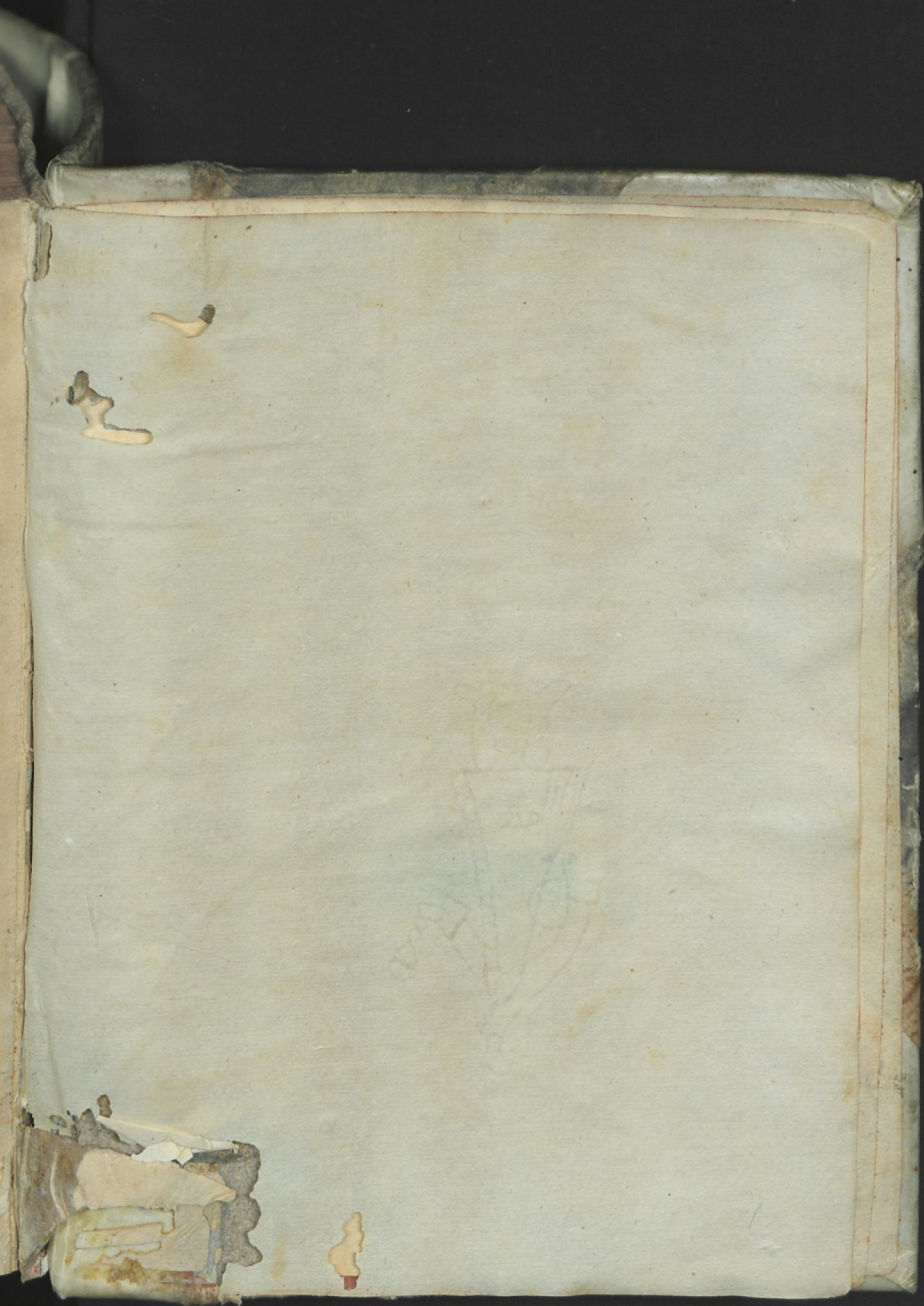
Prima ipsi dedit incunabula Islebia, civitas Comitatus Mansfeldensis præcipua, & Lutheri natalis, propter metalli fodinas insigniter celebrata, ubi A. O. R. MDC. XCVI, die 5 Martii, in lucem editus est. Pater ipsi contigit Dn. ANDREAS GODOFREDUS NITSCHKE, Medicus Hassiacus castrensis felicissimus, & experientissimus Operator. Mater autem ANNA MARGARETHA, ex honesta stirpe Brandiana originem
du.

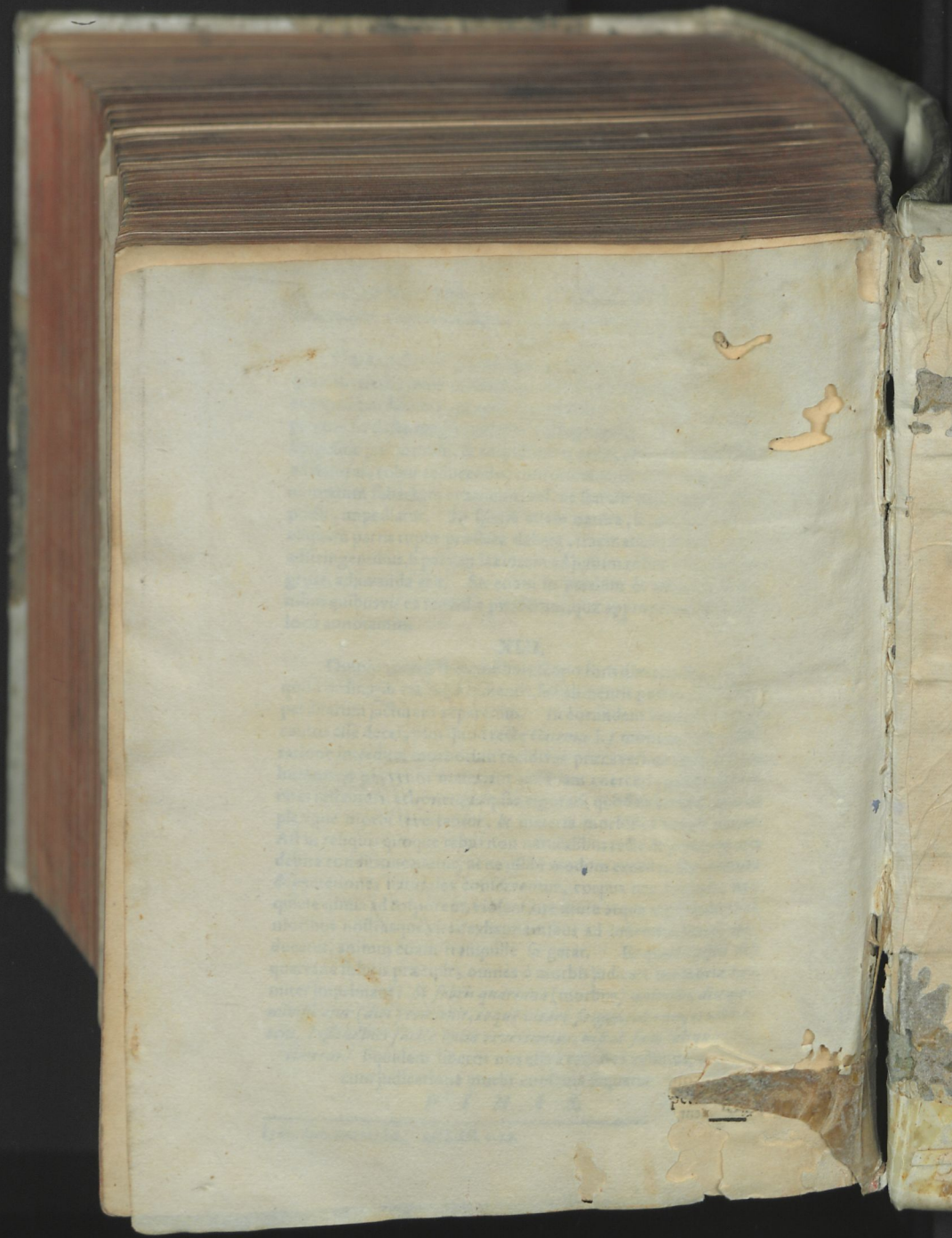
A supra laudato DD. TEICHMEYERO quoque non solum *cursum*, vt vocant, uniuersa artis capita, sed per privatissimam insuper informationem, cum decente, & haud perfunctorie tradendis dogmatibus necessaria mora, physiologica, pathologica, materiam medicam, compositionem medicamentorum extemporaneam atque anatomica hausit, eaque, iisdem ædibus ac mensa cum illo per triennium fere utens, ex quotidiana conversatione non parum auxit.

Vidit quoque me privatim chymiam, publice vero herbas & ueriusque sexus cadavera demonstrantem, ubique laude dignissimam attentionem exhibens.

Tandem, per integrum biennium Belgii Academiæ & Frisiam orientalem peragando, plurima oculis auribusque, suis studiis convenientia, collegit iisque coronidem quasi apud nos acquisita eruditionis imposuit. Cujus publicum testimonium vt a nobis impetraret, examina, Doctoralium honorum Candidatis subeunda, masculè superavit, defenderque instante die XVIII Octobris atacriter, sub meo præsidio, inauguralem de Tumoribus tunicatis Dissertationem. Quam ut magnificus Dn. Pro-Rector, Proceres Academiæ, omnium ordinum Hospites, favensque Studiorum corona solenniore reddant, est quod, nomine Collegii, obseruantissime & amanter peto. P. P. sub Sigillo Facultatis, die XV Octobris, MDCCXIX.







DO A 6374

ULB Halle 3
002 929 228



86

1577







60a

MEDICÆ FACVLTATIS DECANI
IO. HADRIANI SLEVOGTII
M. D. ET P. P.

PVBLICA INVITATIO

AD
INAUGVRALEM DISSERTATIONEM
DE

**TVMORIBVS
TVNICATIS**

CUI
PROLVVSIO
DE MOMORDICA
PRÆMITTITVR

DIE XV OCTOBR. A. O. R. MDCCXIX.

• IENAE
LITERIS VVERTHERIANIS.

